

Inleiding.

Natuurbeleid en landschapsbeleid algemeen

Door allerlei oorzaken staat de natuurkwantiteit en (vooral) de natuurkwaliteit in Nederland onder druk. Bij het natuurbeleid gaat het om het versterken van de biodiversiteit en het vergroten van de kwaliteit van de leefomgeving. De realisatie van de zogenaamde Ecologische hoofdstructuur (EHS) in 2018 is hierbij cruciaal. (begroting LNV 2005, Nota Ruimte).

De sterke verstedelijkingsdruk in Nederland van de afgelopen decennia leidt ook tot een snelle afname van de kwaliteit van het landschap. Voorbeelden hiervan zijn de afname van historische patronen, (cultuur)elementen en de openheid van gebieden. Het landschapsbeleid kent twee sporen. Voor bepaalde kernkwaliteiten van het landschap (openheid-verkaveling-waterlopen en terreinvormen) is behoud en inpassing de beste bescherming. Voor andere kernkwaliteiten zal de strategie meer gericht zijn op herstel, vernieuwing en beheer (behoud door ontwikkeling).

De overheid heeft een belangrijke verantwoordelijkheid bij de bescherming en versterking van natuur en landschap, omdat de gehele samenleving – nu en in de toekomst – daarvan profiteert en omdat natuur en landschap niet automatisch via het vrije spel van maatschappelijke krachten tot stand komt of behouden blijft.

Het natuur- en landschapsbeleid is echter niet alleen een zaak van de overheid. De overheid verwacht dat de verantwoordelijkheid hiervoor in de samenleving breed wordt opgepakt. Een betere kwaliteit van de leefomgeving en een zorgvuldig gebruik van essentiële voorraden (water, ruimte, biodiversiteit) begint bij burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Biodiversiteit

De verscheidenheid aan dier- en plantensoorten wordt ook wel 'biodiversiteit' genoemd. De biodiversiteit neemt af; de afgelopen jaren zijn er al heel wat dier- en plantensoorten verloren gegaan. Als biodiversiteit niet zo belangrijk was voor de leefbaarheid van onze planeet, hoefden we ons geen zorgen te maken. Maar het wegvallen van een soort brengt bijna altijd een kettingreactie op gang. Rijkdom aan soorten en de interactie daartussen zijn noodzakelijk voor het ecologische evenwicht. De aantasting van de biodiversiteit is een wereldwijd probleem. Daarom worden hier internationaal verdragen voor opgesteld. Nederland heeft deze verdragen ondertekend.

Belang van natuur en landschap in Utrecht

De provincie Utrecht heeft een uitstekend woon- en vestigingsklimaat. Natuurlijk vanwege de centrale ligging in Nederland, maar zeker ook vanwege de groene kwaliteiten en het gevarieerde landschap, op steenworpafstand van de woon- en werkgebieden. De bos- en natuurgebieden, maar ook de karakteristieke agrarische cultuurlandschappen, zoals het veenweidegebied, vormen decor en uitlooptgebied voor de rustzoekende en recreërende mens. Behoud van natuur en landschap draagt daarom ook bij aan de economie in de provincie Utrecht.

Natuur en landschap in Utrecht maken deel uit van de balans tussen de mens en zijn leefomgeving. De aanwezige en nieuwe te ontwikkelen natuur- en landschapskwaliteiten dragen bij aan gezondheid en welzijn van de mens, niet alleen nu maar ook voor de toekomstige generaties.

Rol particulieren

Het besef is gegroeid dat particulieren en agrariërs vanaf oudsher een belangrijke rol spelen bij het beheer van natuurgebieden en agrarische cultuurlandschappen. De particuliere bossen en landgoederen zijn hiervan een voorbeeld. Door het eeuwenlange beheer zijn hier waardevolle gebieden ontstaan, die vaak een belangrijke functie in de EHS vervullen. Ook waardevolle agrarische cultuurlandschappen zijn ontstaan door een eeuwenlang agrarisch gebruik.

Particulier en agrarisch natuurbeheer versterken, op verschillende wijze, de realisering van de EHS en het vergroot de betrokkenheid van de bevolking hierbij. Het levert tevens een bijdrage aan de gewenste plattelandsontwikkeling, waarbij nieuwe beheerders van het buitengebied en nieuwe economische dragers worden gezocht. Daarom krijgen ook particulieren (waaronder bos- en landgoedeigenaren) en agrariërs in het rijks- en provinciale natuur- en landschapsbeleid meer dan voorheen een actieve rol. Voor de realisatie van het natuurbeleid kiest de overheid voor een

evenwichtige benadering, waarbij zowel natuurbeschermingsorganisaties als particulieren en agrariërs een rol hebben.

Relatie met rijksbeleid

Het Rijk (Kabinet Balkenende I) kondigde in 2002 een bezuiniging aan op het natuurbeleid en voerde daarbij tevens een ombuiging door van minder grondverwerving door de natuurbeschermingsorganisaties naar meer particulier en agrarisch natuurbeheer (verdergenoemd omslag van minder verwerving naar meer beheer). Naar aanleiding van deze kabinetsplannen is een verkennende provinciale notitie "Stimuleren particulier en agrarisch natuurbeheer" (GS, 26 november 2002) voorgelegd aan de PCLG en aan de statencommissie Ruimte en Groen. Daarbij is toegezegd dat een aantal onderwerpen nader zal worden uitgewerkt.

Het Kabinet Balkenende II heeft de eerder genoemde bezuinigingen omgezet in een financiële impuls voor het natuurbeleid. Wel is vastgehouden aan een omslag van verwerving naar beheer. Hierbij gaat het zowel om particulier natuurbeheer als agrarisch natuurbeheer.

Alhoewel het Rijk nog niet over alle aspecten van de omslag duidelijkheid geeft en/of regelgeving heeft aangepast, worden in deze notitie (2004) concrete voorstellen gedaan voor een extra stimulans voor en het vormgeven van particulier en agrarisch natuurbeheer in de provincie Utrecht.

Waar staat de provincie voor

De provincie houdt met haar beleid rekening met de te behouden en te ontwikkelen waarden en kenmerken van natuur en landschap in Utrecht. De provincie zorgt er ook voor dat de gebruiks- en belevingswaarde van natuur en landschap voor de mens in onze dichtbevolkte provincie voldoende aandacht krijgt; deze waarden staan in deze dichtbevolkte en intensief gebruikte provincie zowel kwantitatief als kwalitatief onder druk. De provincie voert daarom een actief natuur- en landschapsbeleid; niet alleen als implementatie van het Rijksbeleid, maar ook omdat de provincie de unieke Utrechtse natuur- en landschapswaarden in een gebied met een hoge bevolkingsconcentratie en verstedelijkingsdruk voor de huidige en toekomstige generaties wil behouden.

Realisering van een ruimtelijke stabiele EHS, die als ruggegraat moet functioneren van de natuur en landschapswaarden is een van de speerpunten in het Collegeprogramma. De EHS is inmiddels ook ruimtelijk vastgelegd in het Streekplan 2004.

De kwantiteit wordt vooral gestuurd en geobjectiveerd via verwerving en beheer van gebieden en kwaliteit door het vaststellen van natuurdoelen (in natuurgebiedsplannen).

De provincie wil vaart maken met de **uitvoering** van het natuur- en landschapsbeleid. Om de financiering en de uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid te stroomlijnen en te versnellen is binnen de Dienst Ruimte en Groen vanaf 1 april 2004 het sturingsmodel landelijk gebied in werking getreden. Hierbij is een nieuwe sector gecreëerd ten behoeve van de uitvoering van (gebiedsgerichte) projecten in het landelijke gebied.

Op landelijk niveau is er door Rijk en provincies een nieuw sturingsmodel ontwikkeld. In het ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied) maakt de provincie prestatieafspraken met het Rijk over de te realiseren beleidsdoelen in het landelijk gebied. Hiertoe stelt het Rijk meerjarige budgetten beschikbaar. De provincie vervult een regionale regisseurs- en uitvoeringsrol en bepaalt op welke wijze de afgesproken doelen worden gerealiseerd en de hiervoor beschikbare budgetten worden ingezet.

Bij het natuur- (en landschaps)beleid krijgen particulieren en agrariërs een toenemende rol. Dit past in de door het Rijk aangekondigde omslag van minder verwerving door natuurbeschermingsorganisaties naar meer beheer door particulieren en agrariërs. Hierbij staan de tussen het Rijk en de provincies afgesproken natuurdoelen, zoals vastgelegd in de natuurgebiedsplannen, niet ter discussie. Ten aanzien van de hieraan gekoppelde inrichtings- en kwaliteitseisen wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende partijen.

De provincie maakt zich zorgen over de sturende werking van het Programma Beheer. Dit heeft met name betrekking op de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN). Het Rijk heeft al meerdere malen en ondanks bezwaren van het IPO, een aantal wijzigingen in de regeling aangebracht, die niet overeenstemmen met de (bedoelingen van de) door de provincie vastgestelde natuurgebieds- en beheersgebiedsplannen (de begrenzingenplannen). Deze wijzigingen (bijvoorbeeld het loslaten van de

in de begrenzingenplannen vastgestelde quota van de natuurdoelen per deelgebied, het laten vervallen van de eis om inrichtingsmaatregelen te nemen of het openstellen van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) in SN-gebieden) overrulen de begrenzingenplannen, waardoor deze hun sturende werking verliezen. Hierdoor kan de realisatie van de afgesproken natuurdoelen (einddoelen) niet worden gewaarborgd.

Met het stimuleren van particulier en agrarisch natuurbeheer krijgt ook de concrete uitvoering van het landschapsbeleid een impuls. Met de aanleg van kleinschalige landschapselementen kunnen karakteristieke landschapskenmerken worden hersteld (bijvoorbeeld de aanleg van houtwallen in de Gelderse Vallei). Deze elementen hebben bovendien een ecologische functie.

Met een aanvullende (éénmalige) vergoeding voor de functieverandering, naast bestaande vergoedingen voor inrichting en beheer zal de animo voor de aanleg van deze elementen toenemen. In het kader van de pilots groene diensten en de evaluatie van de subsidieregeling kleine landschapselementen (KLE) zullen de mogelijkheden worden onderzocht.

Leeswijzer

In deze notitie worden voorstellen gedaan om particulier en agrarisch natuurbeheer te stimuleren, waardoor het behalen van de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen van de EHS zijn gewaarborgd..

In hoofdstuk 1 worden de begrippen particulier en agrarisch natuurbeheer uitgelegd.

Hoofdstuk 2 geeft het beleidskader op rijks- en provinciaal niveau weer.

In hoofdstuk 3 worden de in de notitie "Stimuleren particulier en agrarisch natuurbeheer" (2002) voorgestelde maatregelen geëvalueerd.

Hoofdstuk 4 geeft een opsomming van de stimuleringsmaatregelen in relatie tot de kwantitatieve en kwalitatieve doelen.

Tenslotte geeft hoofdstuk 5 een resumé van de vervolgacties en de provinciale besluitvorming.

1. Begrippen

Particulier natuurbeheer

Particulier natuurbeheer is de ontwikkeling van nieuwe natuur en het beheer van bestaande natuur door particuliere eigenaren. In deze notitie gaat het om de ontwikkeling van nieuwe natuur: het omvormen van landbouwgrond tot natuurgebied door particuliere eigenaren.

Het Rijk heeft hiervoor de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) in het leven geroepen, onderdeel van het Programma Beheer. De eigenaar die landbouwgrond in een begrensd gebied omvormt tot natuur ontvangt daarvoor een subsidie vanwege de functieverandering. Indien hij inrichtingsmaatregelen treft ontvangt hij ook een inrichtingssubsidie. De inrichtingssubsidie wordt gedurende 6 jaar betaald.

Daarna ontvangt hij voor het beheer een beheerssubsidie. De gronden krijgen een definitieve functie natuur. Dit wordt in een notariële acte vastgelegd. De te bereiken doelen staan beschreven in het door Gedeputeerde Staten vastgestelde natuurgebiedsplan.

Met particulier natuurbeheer kunnen, als voldaan wordt aan specifieke voorwaarden, in principe alle natuurdoelen worden gerealiseerd .

Agrarisch natuurbeheer

Agrarisch natuurbeheer is de instandhouding en ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden op landbouwgronden. Via de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) krijgt men hiervoor een beheersvergoeding. In beperkte mate kan subsidie worden verkregen voor (kleinschalige) inrichtingsmaatregelen. De beheerscontracten hebben een looptijd van 6 jaar. De grond behoudt een landbouwkundige functie. Met de huidige regeling agrarisch natuurbeheer kunnen de meer algemene natuurwaarden in het agrarische cultuurlandschap worden gerealiseerd. Het gaat hierbij vooral om

Bijlage 1 behorend bij commissie stuk (24 januari 2005).
Notitie stimuleren pn/an versie 12/ 15-12-2004

(algemene) weidevogels en botanisch beheer van graslanden en akkers. Het agrarisch natuurbeheer draagt ook bij aan behoud en ontwikkeling van kleinschalige landschapselementen zoals houtwallen en knotbomen.

2. Beleidskader

Rijksbeleid.

Natuurbeleidsplan

Het Natuurbeleidsplan (LNV, 1990) beschrijft het natuurbeleid van de rijksoverheid en introduceerde in 1990 het concept van de Ecologische hoofdstructuur (EHS, zie kader op pagina 5).

Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur

In 2000 presenteert de rijksoverheid de nota "Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur". Het concept van de EHS wordt voortgezet maar er komt meer aandacht voor het gebruik en het beheer van de natuur door de mensen. In deze nota komt ook meer aandacht voor particulier en agrarisch natuurbeheer. Bij de realisatie van de EHS gaat het niet alleen om kwantitatieve doelstellingen. Behoud en herstel van de kwaliteit is van belang omdat met name de natuurkwaliteit in de afgelopen decennia sterk is afgenomen. In de nota geeft het Rijk aan welke natuurdoelen zij nastreeft. Tussen Rijk en provincies zijn per provincie afspraken gemaakt over de te realiseren natuurdoelen. Deze natuurdoelen zijn opgenomen in de vastgestelde natuurgebiedsplannen en op de landelijke natuurdoelenkaart

Nota Ruimte

Het Rijk verwoordt haar nieuwe ruimtelijke beleid in de Nota Ruimte (2004) en ook hierin krijgt het natuurbeleid, de Ecologische hoofdstructuur en de ruimtelijke bescherming daarvan een belangrijke plaats. Het nationaal ruimtelijk beleid voor de groene ruimte richt zich op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden, de ontwikkeling van landschappelijke kwaliteit, en van bijzondere, ook internationaal erkende, landschappelijke- en cultuurhistorische waarden. Het Rijk concentreert het landschapsbeleid in 20 Nationale Landschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het ontwikkelen van een landschapsvisie voor dit nieuwe landschapsbeleid. In de Nota Ruimte kondigt het Rijk tevens een omslag aan van verwerving naar beheer (particulier en agrarisch natuurbeheer).

Agenda Vitaal Platteland

Voor natuurontwikkeling en –herstel zijn ook maatregelen op het gebied van water en milieu noodzakelijk. In de Agenda Vitaal Platteland stelt het Rijk dat, om de EHS te laten functioneren, de water- en milieukwaliteit in principe in 2015 moet zijn gerealiseerd.

LNV begroting 2005

Het versterken van de biodiversiteit en het vergroten van de kwaliteit van de leefomgeving: dat is waar het in het natuurbeleid om draait. De realisatie van de EHS in 2018 is hiervoor cruciaal. Het kabinet hecht veel waarde aan de totstandkoming van de EHS en heeft daarom extra geld uitgetrokken voor de realisatie ervan. In deze kabinetsperiode gaat het om € 700 mln. extra (voor de EHS en reconstructie samen) en vanaf 2008 om € 250 mln. per jaar extra. Het streven is om van het totale gebied dat EHS moet worden, 60% via aankoop van grond voor de natuurbeschermingsorganisaties te realiseren en 40% via particulier en agrarisch natuurbeheer. Van die 40% moet 75% gerealiseerd worden via particulier natuurbeheer en 25% via agrarisch natuurbeheer. Het Rijk benadrukt hierbij dat de gewenste natuurkwaliteit voorop staat. Het gaat daarbij om de natuurdoelen die in overleg tussen LNV en de provincies zijn vastgesteld en zijn vastgelegd in de landelijke natuurdoelenkaart en de provinciale natuurgebiedsplannen. Het Rijk subsidieert in beginsel (met uitzondering van een beperkt aantal specifieke knelpunten) geen grondverwerving meer van **bestaande** bos- en natuurgebieden.

Beleidskader omslag verwerving naar beheer.

Het concept van de EHS en de doelen is ongewijzigd, maar de wijze waarop de EHS wordt gerealiseerd is veranderd. In het bestuurlijk overleg van 27 november 2003 met de provincies heeft de minister aangegeven met de provincies een beleidskader te willen vaststellen voor de uitwerking van de omslag. Vooralsnog wordt de omslag van verwerving naar *agrarisch* natuurbeheer in dit beleidskader buiten beschouwing gelaten. Bij een ombuiging van verwerving naar agrarisch natuurbeheer zijn er nog op te lossen knelpunten met betrekking tot de duurzaamheid en noodzakelijke inrichtingsmaatregelen. Een contract agrarisch natuurbeheer heeft slechts een looptijd van 6 jaar, en er is nog veel onduidelijkheid of en hoe noodzakelijke inrichtingsmaatregelen in een regeling agrarisch natuurbeheer kunnen worden ingepast. Het landelijke beleidskader biedt provincies de ruimte de omslag op provinciaal niveau uit te werken. Uitgangspunt hierbij zijn de natuurdoelen uit de natuurgebiedsplannen. De koopplicht blijft gehandhaafd voor alle begrensde nieuwe natuur. Dit voorkomt dat er waardevermindering van begrensde landbouwgronden en de daaraan gekoppelde schade optreedt. Het Bureau Beheer Landbouwgronden is hierdoor verplicht om gronden tegen de gangbare agrarische waarde af te nemen. Het belang van deze koopplicht voor de rechtspositie van grondeigenaren wordt onderstreept in recente uitspraken van de Raad van State in het kader van de beroepsprocedures van de natuurgebiedsplannen. Dit is een essentieel onderdeel van het vrijwilligheidsbeginsel bij de begrenzingen.

In de brief van LNV aan het Landelijk Overleg Groene Ruimte (9 juni 2004) noemt LNV twee strategieën bij de realisatie van nieuwe natuur:

- Actieve verwervingstrategie en doorlevering aan natuurbeschermingsorganisaties
- Actieve beheersstrategie met vangnet verwerving.

Terreinbeheerders en particuliere beheerders werken op dit moment in overleg met LNV aan een notitie over de gewenste beheers- en inrichtingsmaatregelen in relatie tot de realisatiestrategie en de verschillende natuurdoelen. Die notitie wordt een hulpmiddel voor de provincies bij de uitwerking van het beleidskader (voorjaar 2005). Hierbij bepaalt de provincie per deelgebied welke realisatiestrategie wordt gevolgd.

Provinciaal beleid.

Beleidsplan natuur en landschap provincie Utrecht

Deze uitwerking van het Natuurbeleidsplan op provinciale schaal beschrijft het provinciale natuurbeleid. De landelijke EHS is op provinciaal niveau uitgewerkt. In het BNLU (1992) wordt uitgegaan van natuurbeheer door natuurbeschermingsorganisaties (in bestaande en nieuwe natuur), beheer door andere instanties en particulieren in bestaande bos- en natuurgebieden en agrarisch natuurbeheer (in zogenaamde beheersgebieden).

Plan Veiligstelling Gebieden (EHS)

Tot 1996 bestond de veiligstellingsstrategie uit planologische bescherming en aankoop/beheer van gebieden door natuurbeschermingsorganisaties. Langzamerhand groeide het besef dat veel bestaande bos- en natuurgebieden reeds door particulieren worden beheerd. Een voorbeeld hiervan zijn de landgoederen. Vanaf 1996 is uitgangspunt dat ook nieuwe natuur in principe door particulieren beheerd zou kunnen worden. De provincie Utrecht was één van de eerste provincies waar particulier natuurbeheer als veiligstellingsstrategie werd geïntroduceerd. In het PVG (1996) is particulier natuurbeheer een gelijkwaardig alternatief voor aankoop van natuurgebieden door natuurbeschermingsorganisaties.

EHS

De EHS is een ruimtelijk stabiel duurzaam te behouden groen netwerk van bestaande en nieuw te ontwikkelen natuurgebieden. De strategie hierbij is vergroten en verbinden. Bij de EHS gaat het vooral om de grootschalige en/of de meer bijzondere (kwetsbare) natuur. Met de realisatie van de EHS in 2018 moet een halt zijn toegeroepen aan de voortgaande versnippering van de Nederlandse natuur en kunnen de internationale afspraken over de biodiversiteit worden nagekomen.

Onderdeel EHS

Doel 2018

Bestaande bos- en natuurgebieden
30.000 ha

Nieuwe natuur inclusief ecologische verbindingen
10.000 ha *

(Ruime jas) beheersgebieden
5.000 ha

Robuuste ecologische verbindingen
1.100 ha

Faunapassages
277

Natuurvriendelijke oevers
450 km

*hiervan is al circa 4000 ha gerealiseerd via aankoop en 300 ha via particulier natuurbeheer

Landschapsvisie.

In 2002 hebben Gedeputeerde Staten de provinciale Landschapsvisie opgesteld als bouwsteen voor het nieuwe streekplan 2004-2014 en als uitwerking van het BNLU (1992). De Landschapsvisie is bedoeld als leidraad voor tal van provinciale werkzaamheden. Het is een uitnodiging om het landschap als een cruciale afwegingsfactor te gebruiken bij nieuwe ontwikkelingen, voor zowel locatiekeuzen als de vormgeving.

Natuurgebiedsplannen en beheersgebiedsplan

Het natuurgebiedsplan vormt een belangrijk instrument voor de realisering van het rijks- en provinciaal natuur- en landschapsbeleid, specifiek voor de realisatie van de EHS.

Met de begrenzing en het aangeven van natuurdoelen biedt het plan subsidiemogelijkheden op basis van de SN (2000). Hiervoor zijn, zoals afgesproken is tussen het IPO en het ministerie van LNV, de in het natuurgebiedsplan aangegeven natuurdoeltypen richtinggevend.

In Beheersgebiedsplannen worden de beheersgebieden begrensd. Dit zijn gebieden waarbinnen contracten in het kader van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) kunnen worden

afgesloten. Met de opstelling van het Beheersgebiedsplan Provincie Utrecht beoogt de provincie Utrecht de instandhouding en versterking van de algemene natuur- en landschapskwaliteit van het landelijk gebied evenals de instandhouding en versterking van bijzondere natuur- en landschapskwaliteiten welke specifiek gebonden zijn aan het agrarische gebruik te stimuleren.

Coalitieakkoord

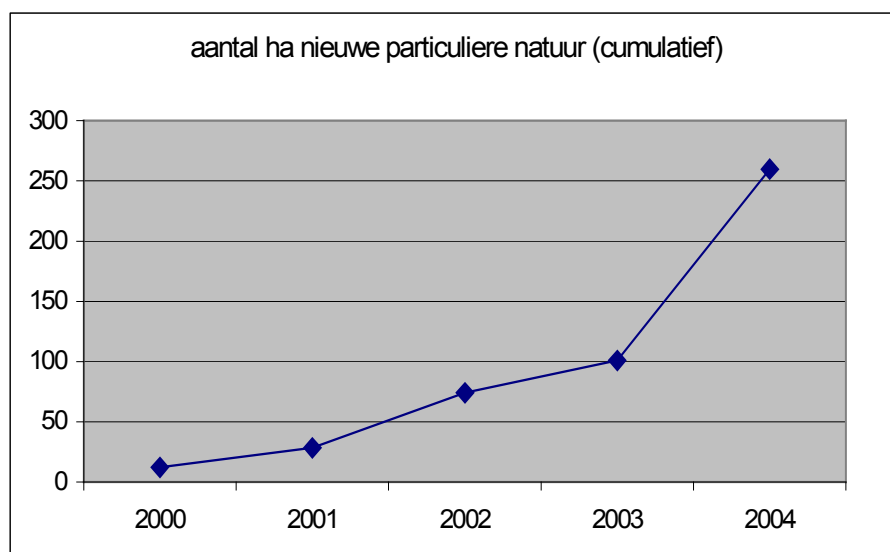
In het Coalitieakkoord 2003-2007 zijn de realisatie van de EHS en het stimuleren van particulier en agrarisch natuurbeheer speerpunten van beleid. Voor de periode 2004-2007 wordt jaarlijks € 500.000 beschikbaar gesteld voor het stimuleren van particulier en agrarisch natuurbeheer (PS, 22 maart 2004).

Streekplan

In het streekplan wordt de exacte begrenzing van de EHS en de hierbij behorende planologische bescherming vastgesteld.

3. Evaluatie maatregelen stimuleren particulier en agrarisch natuurbeheer

De notitie "Stimuleren particulier en agrarisch natuurbeheer" (GS, 26 november 2002) geeft een overzicht van maatregelen die de provincie uitvoert en gaat uitvoeren ten aanzien van het bevorderen van particulier en agrarisch natuurbeheer. In de tabel van bijlage 1 worden deze maatregelen geëvalueerd. De verschillende maatregelen hebben geleid tot een toename van

het aantal contracten particulier natuurbeheer.

De notitie "Stand van zaken particulier natuurbeheer" (GS, februari 2004) in bijlage 2 geeft hiervan een overzicht. Dit neemt niet weg dat er nog veel maatregelen kunnen worden genomen om het particulier en agrarisch natuurbeheer nog meer te bevorderen en vorm te geven. In hoofdstuk 4 worden de diverse maatregelen toegelicht.

4. Maatregelen

Zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de nieuwe particuliere natuur wordt in de eerste plaats bepaald door de subsidieregeling zelf, in het bijzonder door de financiële aspecten en de voorwaarden. Een moeilijkheid is daarbij dat de regeling erg ingewikkeld is en bovendien nog elk jaar wordt aangepast. Ook eind 2004 zijn weer belangrijke wijzigingen doorgevoerd. Eén en ander betekent dat de "houdbaarheid" van deze notitie beperkt is en dat voorgestelde acties door nieuwe regelingswijzigingen zonedig herzien moeten worden.

In dit hoofdstuk worden eerst de acties besproken die het doel in kwantitatieve zin binnen bereik moeten brengen. Het gaat daarbij met name om de realisatiestrategie, voorlichting, acquisitie en het verhogen van de deelnamebereidheid. Vervolgens worden de acties besproken die de gewenste kwaliteit moeten bewerkstelligen. Daarbij gaat het om het bereiken van de vastgestelde natuurdoeltypen en het bevorderen dat de daartoe benodigde inrichtingsmaatregelen worden genomen.

4.1 Stimuleren kwantiteit

4.1.1. Aanpassing van wetten en regelgeving

Het Rijk wil dat de nog te realiseren oppervlakte nieuwe natuur voor 40% via beheer (30% particulier en 10% agrarisch natuurbeheer) wordt gerealiseerd. De provincie verwacht van het Rijk dat zij daarvoor een aantal voorwaarden schept.

- **Aanpassen van de Natuurschoonwet (NSW), zodanig dat nieuwe natuurgebieden waar een SN-contract voor is afgesloten worden aangemerkt als natuurgebied in de NSW;**
- **Duidelijkheid geven over de fiscale vrijstelling van de verschillende SN-subsidies;**
- **Wijzigen van de fiscale regels zodanig dat ondernemers die bij bedrijfsbeëindiging hun grond omvormen in nieuwe natuur niet hoeven af te rekenen met de fiscus;**
- **Aanpassen van de Boswet of de uitvoering daarvan. Hierbij gaat het om een aanpassing van de compensatieregels, zodat heideherstel via bosvorming mogelijk wordt. Veel projecten particulier natuurbeheer op het gebied van heideherstel kunnen nu niet worden uitgevoerd;**
- **Aanpassen en vereenvoudigen van de regeling. Hoewel de laatste jaren veel vereenvoudigingen zijn doorgevoerd blijft de regeling als geheel genomen tamelijk ondoorgroendelijk met als gevolg de nodige onduidelijkheid en onzekerheid bij kandidaten en veel kosten voor adviseurs;**
- **Verhogen van de beheerssubsidie: vanuit een agrarische uitgangssituatie zal de beheerder in de meeste gevallen na 6 jaar aangewezen zijn op de zogenaamde basispakketten. De beheersvergoedingen daarvoor zijn te laag.**

4.1.2. Omslag van minder verwerving naar meer particulier natuurbeheer

Doelstelling is om de restanttaakstelling nieuwe natuur te realiseren via 60% verwerving en 40% beheer (30% particulier en 10% agrarisch natuurbeheer).

Op basis van afspraken met het Rijk moet er op provinciaal niveau een uitwerking plaatsvinden (gereed maart 2005). Hierbij moeten keuzen worden gemaakt tussen de realisatiestrategieën verwerving en beheer. Om deze keuzen te kunnen maken is op gebiedsniveau nadere informatie nodig. In overleg met de provinciale natuurbeschermingsorganisaties en de GLTO is geconcludeerd dat een gebiedsgerichte quick-scan noodzakelijk is. Dit met het oog op het helder krijgen van de natuurdoelen, afrondingswensen van terreineigenaren (waaronder agrariërs), de vereiste inrichting en beheer in relatie tot de gewenste natuurdoelen en de deelnamebereidheid op gebiedsniveau ten aanzien van particulier en agrarisch natuurbeheer. Hierbij zullen de agrarische natuurverenigingen nauw betrokken worden (januari –maart 2005). Met het Utrechts Particulier Grondbezit en de natuurbeschermingsorganisaties zijn reeds afspraken gemaakt over het in kaart brengen van de afrondingswensen van hun terreinen.

In het provinciale beleidskader wordt duidelijk in welke gebieden het instrument grondverwerving primair wordt ingezet en in welke gebieden (particulier) beheer voorrang krijgt. Vooralnog wordt er

vanuit gegaan dat particulier natuurbeheer in gebieden met een verwervingsstrategie niet wordt uitgesloten (vangnetfunctie). In gebieden met een beheersstrategie blijft grondverwerving vangnet. Met de koopplicht van gronden tegen de reguliere landbouwwaarde wordt voorkomen dat er sprake is van waardedaling van begrensde nieuwe natuur. De menskracht en middelen die nodig zijn voor het stimuleren van particulier natuurbeheer (acquisitie, voorlichting, aanvraagbegeleiding) zal vooral worden ingezet in de gebieden met de strategie beheer.

- **In overleg met betrokken partijen quick-scans maken per deelgebied (interne actie RLO);**
- **Provinciaal beleidskader opstellen voor 1 maart 2005;**
- **Afrondingswensen van particulieren en van natuurbeschermingsorganisaties tot uiting laten komen in de realisatiestrategieën;**
- **Overdracht-uitruil bestaande eigendommen tussen particulieren en natuurbeschermingsorganisaties bespreekbaar maken om hiermee goed functionerende beheerseenheden te creëren;**
- **Zo nodig het Plan Veiligstelling Gebieden EHS herzien;**
- **Acquisitie, voorlichting en aanvraagbegeleiding particulier natuurbeheer concentreren in de gebieden met realisatiestrategie beheer.**

4.1.3. Omslag van minder verwerving naar meer agrarisch natuurbeheer

Dit maakt op dit moment geen deel uit van het landelijke beleidskader voor de omslag. Derhalve kan de provincie dit formeel nog niet opnemen in de provinciale uitwerking van dit beleidskader. In de nota "Omslag van minder verwerving naar meer beheer, Theoretische verkenning van natuurdoelen in relatie tot beheer" (LNV, 2004) wordt geconcludeerd dat de doelen voor agrarisch natuurbeheer vooral in de sfeer van botanisch waardevol grasland en weidevogelgebied liggen. Met de huidige regeling agrarisch natuurbeheer (contractduur 6 jaar) zijn vooral de meer algemene natuurdoelen realiseerbaar. In Utrecht zijn dat juist de doelen voor de (ruime jas) beheersgebieden, die dus volledig via agrarisch natuurbeheer worden gerealiseerd. In de begrensde nieuwe natuur gaat het meestal om de meer bijzondere natuurdoelen. Wordt de duurzaamheid in het agrarische natuurbeheer echter vergroot (circa 10-25 jaar voortzetten van beheer) dan zijn ook een aantal natuurdoeltypen uit de categorie bijzondere natuur realiseerbaar. Dit geldt voor situaties waarbij geen inrichtingsmaatregelen zoals afgraven en peilverhoging nodig zijn. Hier kunnen de doelen met langdurig agrarisch natuurbeheer worden bereikt. Binnen de Europese kaders is een verlenging van de contractduur voor agrarisch natuurbeheer mogelijk tot maximaal 10 jaar. De realisatie van de natuurdoelen via agrarisch natuurbeheer is derhalve afhankelijk van de bereidheid van beheerders om vervolcontracten af te sluiten. Kansrijke locaties zijn aanwezig in de drogere zandgebieden van de Utrechtse Heuvelrug, de Gelderse Vallei, de hogere delen van het Langbroekerweteringgebied, het Kromme Rijngebied en de uiterwaarden van de Hollandse IJssel. De natuurdoeltypen die in aanmerking komen zijn: bloemrijk grasland, droog (schraal) grasland en stroomdalgrasland.

Landelijk is er op 15.000 ha een contract in het kader van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) afgesloten in nieuwe natuur, terwijl er voor de ombuiging slechts 5000 ha nodig is. Het gaat hierbij vooral om overgangsbeheer. Wanneer aan de voorwaarde 25 jaar voortzetting van het beheer voldaan wordt, is de omslag dus al gerealiseerd (Nota "Van minder verwerving naar meer beheer", (LNV,2004). Uit onderzoek door het Groenfonds (2003) naar de duurzaamheid van SAN-contracten kwam echter ook naar voren dat agrariërs verwachten weer terug te vallen op agrarisch gebruik na afloop van het contract.

- **In overleg met LNV, vooruitlopend op een nog op te stellen landelijk beleidskader voor het onderdeel agrarisch natuurbeheer met agrariërs en/of agrarische natuurverenigingen op een aantal locaties begrensde nieuwe natuur met geplande droge natuurdoeltypen SAN-contracten (met rijksmiddelen) af te sluiten met een looptijd van**

10 jaar (dit is in de huidige regeling nog niet mogelijk). Hier bestaat wel het risico dat de geïnvesteerde beheersvergoedingen verloren gaan wanneer contracten daarna niet meer worden verlengd. Als de contractduur niet naar 10 jaar kan worden verlengd is het wellicht een oplossing om te werken met intentieverklaringen dat de contracttermijn na 6 jaar wordt verlengd;

- **Aanpassen van de natuurgebiedsplannen, zodat onder voorwaarden SAN-pakketten kunnen worden afgesloten in bepaalde gebieden nieuwe natuur;**
- **Bewerkstelligen dat het rijk de maximale contractduur van de SAN (in begrensde nieuwe natuur) wijzigt in 10 jaar of langer.**

4.1.4. Aanpassen natuurgebiedsplannen

In de natuurgebiedsplannen begrenst de provincie de toekomstige natuurgebieden en bepaalt welke typen natuur ("pakketten") gerealiseerd moeten worden. De komende jaren zullen wijzigingen worden doorgevoerd, zoals de verbreding van zoekzones ecologische verbindingen tot 2 x 200 m. Nu zijn de meeste zones smaller waardoor kandidaten soms niet kunnen voldoen aan de minimum oppervlakte van 0,5 ha die in de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) wordt gehanteerd. Door de zoekzones te verbreden kunnen zogenaamde stapstenen in ecologische verbindingzones via particulier natuurbeheer worden gerealiseerd.

- **Gedeeltelijke herziening van natuurgebiedsplannen m.b.t. breedte zoekzones ecologische verbindingzones;**
- **Gedeeltelijke herziening van natuurgebiedsplannen voor overige kleine wijzigingen.**

4.1.5. Subsidie functieverandering en vergoeding waardeverlies t.b.v. kleine

landschapselementen buiten begrensde nieuwe natuur Voor deze gebieden is de SN, die wel een vergoeding kent voor het waardeverlies bij functieverandering, niet van toepassing. Vanuit de SAN en de subsidieregeling Kleine Landschapselementen zijn alleen vergoedingen mogelijk voor het beheer en de inrichting (alleen KLE). Voor de ontwikkeling van karakteristieke natuur- en landschapswaarden is aanleg van nieuwe elementen, ook buiten de begrensde nieuwe natuur gewenst. Particulieren en agrariërs zouden hieraan veel vaker meewerken als er een vergoeding tegenover staat voor het waardeverlies wanneer landbouwgronden ingericht worden t.b.v. kleinschalige natuur- en landschapselementen. Hiermee krijgt ook het behoud en de ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteiten een impuls, waarbij de burgers op lokaal niveau worden betrokken. Financiering van de eenmalige kosten voor functieverandering en inrichting kan plaatsvinden met de budgetten die via het coalitieakkoord beschikbaar zijn gesteld voor een extra pilot groene diensten (€ 125.000 per jaar t/m 2007, beschikbaar gesteld vanuit de extra storting in de Reserve Aankopen c.q. Veiligstellen Natuurterreinen, PS, 22 mei 2004) en het rijksgeld voor de pilot groene diensten Langbroekerweteringgebied. Voor het beheer van deze kleinschalige elementen moet gebruik worden gemaakt van de subsidieregeling KLE. Bij de evaluatie van de KLE in 2005 wordt dit aspect meegenomen.

- **Bij de experimenten groene diensten nagaan of, en zo ja op welke wijze hiervoor subsidie voor functieverandering kan worden verstrekt;**
- **Bij de evaluatie van de KLE bezien of de regeling KLE op dit punt moet worden aangepast.**

4.1.6. Subsidie functieverandering ecologische verbindingen

De minimum oppervlakte in het Programma Beheer is 0,5 ha. Ecologische verbindingzone's die bestaan uit stroken natuur (10 – 30 m breed) en kleine stapstenen langs bijvoorbeeld beken of kades kunnen daarom vaak niet via de SN worden gerealiseerd. Het is niet te verwachten dat het Rijk de minimum omvang zal terugbrengen.

- **Waardedaling en inrichtingskosten vergoeden van stroken of stapstenen in ecologische verbindingzones. Het betreft onderdelen van maximaal 30 m breed en maximaal 0,5 ha groot. De kosten kunnen (gedeeltelijk) worden gedekt uit de Reserve Aankopen c.q. Veiligstellen Natuurterreinen. Hiervoor wordt in 2005 een voorstel uitgewerkt. Voor het beheer kan de eigenaar een beroep doen op de landschapssubsidie van de SN of de KLE;**
- **Bij de experimenten groene diensten nagaan of, en zo ja op welke wijze hiervoor subsidie voor functieverandering kan worden verstrekt;**
- **Aanpassen beleidsregels particulier natuurbeheer;**
- **Bij de evaluatie van de KLE bezien of de regeling KLE op dit punt moet worden aangepast.**

4.1.7. Continueren voorlichting

Onder voorlichting wordt verstaan het verstrekken van informatie over de regelingen. De provincie heeft al de nodige stappen ondernomen om bekendheid te geven aan de mogelijkheid van particulier natuurbeheer. Sinds 1997 (PVG) beschikt de provincie over 0,8 fte voor de advisering particulier natuurbeheer. De betreffende medewerker houdt zich intensief bezig met voorlichting over nieuwe particuliere natuur (naast persoonlijke advisering van kandidaten en aanvragers; zie hieronder). Dit gebeurt onder andere door regelmatige verzending van informatie per email of in de Nieuwsbrief particulier natuurbeheer aan intermediairen over de toepassing en wijzigingen van de SN of de SAN.

- **Continueren provinciaal aanspreekpunt particulier natuurbeheer;**
- **Het maken van een folder. De provincie heeft najaar 2004 de folder "Van landbouw naar natuur met de Subsidieregeling Natuurbeheer" gemaakt en op ruime schaal verspreid en zal deze zonodig actualiseren;**
- **Het regelmatig uitbrengen van de Nieuwsbrief particulier natuurbeheer;**
- **Via internet beschikbaar stellen van kaarten van begrensde gebieden, zodat kandidaten kunnen zien of zij in aanmerking komen voor de Subsidieregeling Natuurbeheer;**
- **Aanschrijven grondeigenaren in de nog aan te wijzen gebieden met de realisatiestrategie beheer. In het najaar van 2004 is dit door de provincie voor het eerst gedaan langs de Hollandse IJssel. In 2005 zal dit voor andere gebieden plaatsvinden.**

De meest effectieve voorlichting is de voorbeeldwerking van de voorlopers in de streek. Inmiddels zijn in Langbroekerwetering en op de Heuvelrug de nodige contracten afgesloten. In de Gelderse Vallei zullen dit jaar nog de eerste aanvragen worden ingediend. Naar verwachting zal het particulier natuurbeheer ook in de rest van de provincie nu snel ontdekt worden. Mede omdat de provincie op dit gebied zelf al veel doet en ook het Rijk de voorlichting zal intensiveren zal de provincie geen extra geld beschikbaar stellen aan intermediairen voor algemene voorlichting over particulier en agrarisch natuurbeheer.

4.1.8. Intensiveren acquisitie en aanvraagbegeleiding

In het verlengde van de algemene voorlichting ligt de persoonlijke benadering van kandidaten. De provincie kiest hier bewust voor bundeling van activiteiten, als het gaat om door de provincie gefinancierde taken. Hiermee wordt voorkomen dat een veelheid aan (gesubsidieerde) intermediairen, coördinatoren en tussenpersonen zich gaat bezighouden met acquisitie, voorlichting en aanvraagbegeleiding. Dit is niet efficiënt en vergt door de vereiste afstemming onnodig veel menskracht en financiële middelen. De hoofdrolspelers bij de overheid voor deze activiteiten bij particulier natuurbeheer zijn het provinciale aanspreekpunt particulier natuurbeheer en de Dienst Landelijk Gebied. Daarnaast vervullen belangenbehartigers zoals de Bosgroepen Midden-Nederland, GLTO, Natuurlijk Platteland, het Utrechts Particulier Grondbezit (UPG) en de agrarische natuurverenigingen een belangrijke rol met een eigen insteek en verantwoordelijkheid ten opzichte van

hun achterban. Op projectbasis kunnen zij in specifieke gevallen incidenteel financiële ondersteuning krijgen ter bevordering van particulier natuurbeheer (bijvoorbeeld voor het organiseren van een cursus of het organiseren van een bijeenkomst voor een bepaalde doelgroep). Bij het agrarisch natuurbeheer krijgt de Stichting Landschapsbeheer Utrecht een coördinerende rol.

4.1.9. Dienst Landelijk Gebied en Landschapsbeheer Utrecht

De provincie wil de acquisitie voor de SN niet geïsoleerd zien van zaken als verwerving, kavelruil en (indien van toepassing) agrarisch natuurbeheer. Daarom ziet zij hier met name een rol weggelegd voor de DLG, die immers bij al deze onderwerpen betrokken is. Hoe actief de opstelling van DLG is, en hoeveel accent zij daarbij legt op particulier natuurbeheer, hangt af van het gebied en de daar gekozen strategie.

In gebieden met de realisatiestrategie actieve verwerving is het niet handig dat de aankopers particulier natuurbeheer actief stimuleren. In de gebieden met de realisatiestrategie actief beheer is het nog niet duidelijk of DLG actief blijft verwerven, waarbij gronden doorgeleverd worden aan particulieren. Dit is wel een wens van de provincie Utrecht. Over dit punt wordt nog onderhandeld tussen IPO en het ministerie van LNV. In de provinciale uitwerking van het beleidskader ombuiging verwerving naar beheer zal dit duidelijk worden. In dat kader zal de provincie werkafspraken met DLG maken. Voor het agrarisch natuurbeheer krijgt Landschapsbeheer Utrecht een centrale rol. Ook hier kiest de provincie voor bundeling en een efficiënte inzet van menskracht en middelen. In het Coalitieakkoord 2003-2007 zijn middelen beschikbaar gesteld voor het stimuleren van agrarisch natuurbeheer en weidevogelbeheer door Landschapsbeheer Utrecht. Voorwaarde hierbij is dat Landschapsbeheer Utrecht hiermee agrariërs en agrarische natuurverenigingen ondersteunt.

- **Benaderen individuele kandidaten door DLG. De provincie verwacht van de aankopers en kavelruilcoördinatoren van DLG dat zij particulier natuurbeheer als één van de opties naar voren brengen. In gebieden met een beheersstrategie is het de eerste optie; in gebieden met een verwervingsstrategie is het een tweede optie (vangnet). De provincie zal dit vastleggen in de prestatieovereenkomst met DLG;**
- **Inzetten provinciaal aanspreekpunt particulier natuurbeheer voor individuele advisering aan de keukentafel en in het veld;**
- **Aanvraagbegeleiding door DLG. Op verzoek van de aanvrager kan DLG inmiddels nauwer betrokken worden bij de voorbereiding van een aanvraag met als doel een groter aandeel technisch correcte aanvragen;**
- **Benaderen groepen in gebieden van beperkte omvang. Dit betreft het benaderen en samenbrengen van de eigenaren van een klein gebied of (deel van) een ecologische verbindingzone. Voor dit gebied worden de natuurdoelen en de daarvoor benodigde inrichtingsmaatregelen concreet gemaakt en de regeling uitgelegd. Daarna kunnen individuele wensen en voorwaarden van de eigenaren uitgewisseld en samengebracht worden. Dit kan bijvoorbeeld ook leiden tot kavelruil en gezamenlijke afspraken over het beheer. Naast particulier natuurbeheer is ook aankoop door DLG een optie en in bepaalde gebieden agrarisch natuurbeheer (zie omslag). Bezien moet worden of hierbij op projectbasis intermediairen kunnen worden ingeschakeld;**
- **Maken van prestatieafspraken met Landschapsbeheer Utrecht m.b.t. de inzet, faciliterende rol en te bereiken resultaten bij het stimuleren van agrarisch natuurbeheer.**

4.1.10. Subsidie verlenen voor ontpachting op landgoederen

Voor ontpachtingen is de notitie "Notitie ontpachting op landgoederen" van belang (GS, januari 2004). Deze notitie bevat een aantal criteria voor een provinciale bijdrage en maximeert deze tot € 10.000,- per ha in natuur om te vormen gronden. De financiering vindt plaats vanuit de Reserve Aankopen c.q.

Veiligstellen Natuurterreinen. Met de ontпatching kunnen doelen op het gebied van particulier natuurbeheer en landschapontwikkeling worden gerealiseerd.

- **Voortzetten regeling ontпatching op landgoederen.**

4.2 Stimuleren kwaliteit

4.2.1 Voorkomen versnippering (zoekgebieden indikken)

Hierbij dient onderscheid te worden gemaakt in versnippering tussen de functies natuur en niet-natuur en tussen de ene en de andere natuurbeheerder (versnippering in eigendom). Alle betrokken partijen zijn voorstander van het creëren van grotere, afgeronde (robuuste) beheerseenheden.

De provincie ziet in principe (uitzonderingen daargelaten) geen probleem bij de aanwezigheid van meerdere beheerders in 1 gebied, mits er sprake is van overeenstemming over de te nemen inrichtings- en beheersmaatregelen, de te behalen natuurkwaliteit (einddoelstelling) en een onderlinge afstemming en samenwerking. Die samenwerking heeft nadrukkelijk ook betrekking op het waterbeheer. De provincie gaat er vanuit dat de waterschappen gebruik maken van hun bevoegdheid om de waterpeilen in overeenstemming te brengen met de functies van het gebied.

De provincie wil versnippering van de functies natuur en niet-natuur zo veel mogelijk voorkomen. Met name waar op regionale schaal hydrologische maatregelen noodzakelijk zijn is versnippering van functies zeer ongewenst. Dit speelt o.a. in het zoekgebied nieuwe natuur van het Langbroekerweteringgebied.

Een ander effect van de zoekgebieden is dat zowel de SN als de SAN zijn opengesteld. Dit leidt tot verdringing van de SN door de SAN. Dit is een knelpunt indien inrichting en/of lange beheersperioden noodzakelijk voor het bereiken van de natuurdoelen.

- **Bij de eerstvolgende herziening van de natuurgebiedsplannen bezien of bepaalde zoekgebieden alsnog moeten worden ingedikt. In het Langbroekerweteringgebied zullen de uitkomsten van het hydrologisch onderzoek van het hoogheemraadschap mede bepalend zijn voor het al dan niet indikken van de zoekgebieden.**

In de natuurgebiedsplannen heeft de provincie aangegeven waar overgangsbeheer (agrарisch natuurbeheer in begrensde nieuwe natuur) mogelijk is. Door een tekstuele aanpassing van de SAN in 2003 wordt overgangsbeheer, ook op plaatsen waar dat niet wenselijk is, mogelijk gemaakt. In IPO verband is al geconstateerd dat hiermee de sturende werking van de natuurgebiedsplannen (afpraak IPO-LNV) wordt uitgeschakeld. Door de SAN in nieuwe natuur open te stellen ontstaat de bovengenoemde versnippering en functievermenging.

- **In IPO-verband bewerkstelligen dat overgangsbeheer (agrарisch natuurbeheer in begrensde nieuwe natuur) alleen mogelijk is wanneer de provincie dit expliciet met de bijbehorende beheerspakketten in het natuurgebiedsplan opneemt;**
- **In IPO- verband bewerkstelligen dat overgangsbeheer tijdelijk is en dient als opstap voor het behalen van de einddoelen.**

4.2.2. Bevorderen dat inrichtingsmaatregelen worden genomen

Voor het bereiken van veel natuurdoelen is het nemen van inrichtingsmaatregelen noodzakelijk. Op dit moment is dat vanuit de regeling niet verplicht. De provincie verwacht van het Rijk dat daar een oplossing voor komt.

Op dit moment biedt de SN onvoldoende waarborgen voor het behalen van de gewenste natuurkwaliteit. Citaat brief LNV 9 juni 2004 (zie bijlage 3) inzake omslag van verwerving naar beheer:
"Het is belangrijk dat bij het afsluiten van nieuwe beschikkingen en het verlengen van bestaande overeenkomsten met beheerders afspraken worden gemaakt over het uitvoeren van inrichtingsmaatregelen, het doorgroeien naar het eindbeheer en het afsluiten van de daarbij behorende beheerspakketten van het Programma Beheer zodra dit mogelijk is. Deze maatregelen zijn nodig voor de realisatie van de einddoelen. Voorkomen wordt hiermee dat beheerders blijven hangen in basispakketten. LNV en provincies zullen nagaan of dit moet leiden tot aanpassingen in Programma Beheer en/of in de natuurgebiedsplannen".

- **In IPO verband pleiten voor het herstellen van de sturende werking van de SN, zodat er waarborgen komen dat de inrichtingsmaatregelen worden genomen, zodat de gewenste natuurdoelen worden gehaald..**

4.2.3. Beperken financieel risico

Door veel kandidaten particulier natuurbeheer wordt naar voren gebracht dat een aanvrager al behoorlijk wat kosten moet maken (advieskosten, inrichtingsplan) zonder dat hij weet of de aanvraag zal worden gehonoreerd. Tot dusver zijn echter geen aanvragen afgewezen op budgettaire gronden. Wel kan het gebeuren dat na het indienen van de aanvraag blijkt dat bepaalde vergunningen voor inrichtingsmaatregelen niet kunnen worden verkregen. Een eventuele ontgrondingsvergunning voor inrichtingsmaatregelen wordt door de provincie alleen verleend na een archeologisch vooronderzoek. De kosten zijn voor de "veroorzaker", in dit geval de natuurbeheerder. Indien bij dit vooronderzoek archeologische resten gevonden worden dan zal de vergunning niet verleend worden. Iets dergelijks speelt bij het verplaatsten van grond. Als grond uit het gebied verplaatst moet worden dan moet de aanvrager een schone grond verklaring hebben. Als na bodemchemisch onderzoek blijkt dat de grond vervuild is dan wordt de schone grond verklaring niet verleend en kan de aanvrager de inrichting wellicht niet uitvoeren. De gemaakte onderzoekskosten en de kosten voor het maken van het inrichtingsplan zijn dan niet te verhalen. De provincie is van mening dat ook particulieren bij deelname aan de regelingen investeringen moeten doen, die tot het normale bedrijfsrisico behoren. In bijzondere situaties kan hierop een uitzondering worden gemaakt. Het moet dan wel gaan om bijzondere situaties met een cruciale ligging binnen de EHS, bijvoorbeeld als er met de inrichting van een particulier terrein binnen of grenzend aan een gebied van een natuurbeschermingsorganisatie hiermee een afgeronde beheerseenheid met een eigen waterhuishouding ontstaat. Het kan bijvoorbeeld ook gaan om de inrichting van een ontbrekende schakel van een ecologische verbindingzone. Als buiten de schuld van de aanvrager de aanvraag wordt afgewezen zal de provincie maximaal 50% in bovengenoemde situaties betalen.

- **Nagaan of de provincie zich in bijzondere gevallen en bij uitzondering garant zou moeten stellen voor maximaal 50% van de kosten van een inrichtingsplan, chemisch bodemonderzoek en archeologisch vooronderzoek.**

4.2.4. Stroomlijnen vergunningverlening/1 loketgedachte

Graafwerk brengt veel extra inspanningen van de aanvrager met zich mee. Met name de uitgebreide regelgeving ervaren de betrokken partijen nog steeds als een groot knelpunt. Het betreft regelgeving van het Rijk, de provincie, gemeente en waterschap. (zie kader voor voorbeeld). De provincie biedt al

de mogelijkheid van coördineren van vergunningaanvragen van rijk, provincie, gemeente en waterschap. Hiervan wordt nog weinig gebruik gemaakt.

Coördinatie door de provincie.

Aanvragers van een ontgrondingsvergunning of vergunning Wet milieubeheer kunnen de provincie vragen de vereiste vergunningen zoveel mogelijk te coördineren. In vooroverleg beoordelen de vergunningverleners dan of het concept- inrichtingsplan en de wijze van uitvoering voldoen aan de van toepassing zijnde wettelijke bepalingen. Waar nodig kan de inrichting of de werkwijze door de aanvrager worden aangepast. Vervolgens dient de aanvrager de verschillende vergunningaanvragen gelijktijdig in. De bevoegde gezagen stemmen de vergunningen onderling op elkaar af, zodat strijdigheden in voorschriften worden voorkomen. Belanghebbenden en omwonenden worden door de provincie door middel van voorlichtingsbrieven geïnformeerd over de inhoud van het project en het verloop van de procedure. De (ontwerp)besluiten worden gezamenlijk en gelijktijdig gepubliceerd en ter visie gelegd. Ook eventuele bedenkingen of bezwaren worden door de bevoegde gezagen gecoördineerd afgehandeld. Tot op heden zijn de aanvragers en de overheden zeer positief over de gecoördineerde vergunningverlening. Misschien kan op de volgende punten nog verdere winst worden behaald:

- **Meer bekendheid geven aan de mogelijkheden van coördinatie van vergunningen;**
- **In overleg met andere sectoren binnen de provincie nagaan of de één loket gedachte verder kan worden uitgebouwd ;**
- **Verbeteren informatieverstrekking ten aanzien van regelgeving die van toepassing is op natuurontwikkelingsprojecten;**
- **Nagaan hoe de dienstverlening kan worden uitgebreid (bijvoorbeeld afstemmen archeologisch- en bodemonderzoek).**

Voorbeeld regelgeving.

Natuurontwikkeling op landbouwgrond – grasland 20 cm afplaggen, graven geleidelijk aflopende oevers langs sloten en verwerken grond in omgeving

Bij een dergelijk project kan men te maken krijgen met de procedures van onderstaande vergunningen en regelgeving:

- ◆ Ontgrondingsvergunning met uitzondering van kleinschalige natuurontwikkeling met een grondverzet van minder dan 2000 m³;
- ◆ Oriënterend archeologisch onderzoek in gebieden met een middelhoge of hoge archeologische verwachting;
- ◆ Afhankelijk van het bestemmingsplan een aanlegvergunning of een artikel 19 procedure;
- ◆ Provinciale milieuverordening met een vereiste bodemchemische analyse (schone grond verklaring) bij transport van de grond over de openbare weg;
- ◆ Wet Milieubeheer bij het langer dan 6 maanden in depot houden van grond;
- ◆ Bouwstoffenbesluit (gemeente) en provinciale verordening bescherming natuur en landschap bij hergebruik van vrijkomende grond elders;
- ◆ Flora- en faunawet in verband met beschermde soorten;
- ◆ Waterschapsvergunning in verband met de mogelijke waterhuishoudkundige effecten en effecten op het waterbergend vermogen;
- ◆ Toestemming van een landinrichtingscommissie (alleen in landinrichtingsgebieden).

- **Leveren informatiepakket. Vanaf het najaar 2004 is de provincie begonnen met het gebundeld ter beschikking stellen van basisinformatie ten behoeve van de inrichting. Het betreft abiotische en beleidsinformatie van het in te richten terrein (hoogtekaart,**

bodemkaart, archeologie, aardkundige waarden, historische kaart, flora en fauna, hydrologische gegevens, natuurdoeltypen);

- **Continueren provinciaal aanspreekpunt particulier natuurbeheer. De betreffende medewerker adviseert kandidaten en aanvragers over de inrichting en coördineert zonodig de advisering door derden;**
- **Aanvullen inrichtingssubsidie. In de Beleidsregels subsidiëring particulier natuurbeheer (aangepast in 2004, commissie R&G 1 november 2004) biedt de provincie de mogelijkheid om in uitzonderingsgevallen inrichtingssubsidie te verlenen bovenop het maximum van de SN (= maximaal € 7.000 per hectare), dan wel in plaats van subsidie via de SN, als het gaat voor maatregelen die niet in aanmerking komen voor subsidie uit de SN.**

4.2.5. Verbeteren samenwerking en kennisniveau

De provincie zal de samenwerking tussen verschillende particuliere beheerders in een gebied en tussen particuliere beheerders en de natuurbeschermingsorganisaties stimuleren. Te denken valt aan het opzetten van regionale beheerscommissies. Doel is samenwerking en kennisuitwisseling. Hierbij kan worden bezien op welke wijze samenwerking nodig en mogelijk is. Dit is noodzakelijk voor het onderling afstemmen van de natuurdoelstellingen, de te nemen inrichtingsmaatregelen en het gewenste beheer. Hierbij kunnen particuliere beheerders veel leren van de praktijkervaring van de natuurbeschermingsorganisaties. Samenwerking en kennisuitwisseling zal ook het vertrouwen in elkaar vergroten.

Voor het beheer van bijzondere/kwetsbare natuur is niet alleen specifieke kennis nodig maar ook vaak specifieke apparatuur (bijv. lichte maaimachines). Onderlinge samenwerking kan ook betekenen dat machines voor gezamenlijk gebruik kunnen worden aangeschaft.

- **Bespreken haalbaarheid regionale beheerscommissies met betrokken partijen;**
- **Stimuleren en zo nodig (mede) organiseren van verschillende vormen van samenwerkingsverbanden (regisseursrol provincie).**

Zowel voor weidevogels als voor andere soorten, zoals ganzen, geldt dat bescherming een gebiedsgerichte aanpak vraagt. Weidevogels kunnen het best in stand worden gehouden door de inspanningen op enkele grote kerngebieden te concentreren. Het is essentieel om alle omstandigheden tegelijk te optimaliseren: de beheersvergoedingen, het behoud van het open landschap en een goed waterpeil. Gebiedsgerichte samenwerking tussen boeren en terreinbeheerders ligt hierbij voor de hand. (voorbeeld samenwerking, Natuurbalans 2004).

4.2.6. Opzetten monitoring

De overheid wil weten of de inspanningen (menskracht en financiële middelen) leiden tot het behalen van de beleidsdoelen. Op basis van de verzamelde informatie kan het beleid zonodig worden bijgesteld. Monitoring maakt deel uit van de beleidscyclus. Op verzoek van de provinciale staten wordt er niet alleen informatie verzameld m.b.t. de kwantitatieve voortgang van de realisatie van de EHS (de hectaren), maar wordt gekeken of de gestelde natuurkwaliteiten worden gerealiseerd. Hiertoe stelt de sector Ecologisch onderzoek en Groene regelgeving in samenwerking met de Sector Landelijk gebied Ontwikkeling regelmatig de zogenaamde Toestand van de Utrechtse Natuur (TNLU) op. Door monitoring raken particulieren ook meer betrokken bij het natuurbeheer. Via monitoring krijgt de particulier inzicht in wat er groeit en bloeit in de desbetreffende terreinen. Dit werkt heel motiverend voor het voortzetten van het beheer.

Als gevolg van de bezuinigingsoperatie Kwatta 2 komt het ecologisch onderzoek en de monitoring echter onder druk te staan.

5. Resumé vervolgacties

Een aantal acties moet in IPO-verband worden uitgevoerd. Het gaat hierbij om zaken die betrekking hebben op aanpassingen van de huidige (rijks)regelingen. Sommige acties moeten nog een ambtelijk en/of bestuurlijk traject doorlopen. Hierbij heeft het opstellen van een provinciaal beleidskader voor de ombuiging van verwerving naar beheer de hoogste prioriteit (gereed 1 maart 2005). Andere acties worden meegenomen met de geplande herzieningen van de natuurgebiedsplannen of het beheersgebiedsplan. Ten aanzien van het actiepunt om provinciale garantstelling te bieden bij financiële risico's is nog veel ambtelijke voorbereiding nodig. Dit geldt ook ten aanzien van de gewenste stroomlijning en 1-loket-gedachte bij de vergunningverlening. Voor een aantal actiepunten is t.z.t nadere politieke besluitvorming nodig, bijvoorbeeld als het gaat om bestedingsvoorstellen voor beschikbare budgetten.

6. Financiële middelen

Beschikbare budgetten:

1. Coalitieakkoord 2003-2007 stimuleren particulier en agrarisch natuurbeheer: € 500.000/jaar.
2. Reserve aankopen c.q. veiligstellen natuurterreinen (PVG beleidsregels particulier natuurbeheer): € 106.000/jaar.
3. Particulier natuurbeheer werkbudget RLO: € 20.000/jaar.
4. PVG werkbudget RLO (deels): € 15.000/jaar.
5. 0,8 fte aanspreekpunt particulier natuurbeheer.
6. Subsidieregeling KLE: € 289.000/jaar (prijsspeil 2004, evaluatie in 2005).
7. Coalitieakkoord 2003-2007: extra pilot groene diensten vanuit Reserve aankopen c.q. veiligstellen natuurterreinen: € 125.000/jaar; hiervoor wordt een bestedingsvoorstel gemaakt.
9. Transitieveenweiden (o.a. groenblauwe diensten veenweiden): € 500.000 (2005), hiervoor wordt een bestedingsvoorstel gemaakt.